

УДК [811.161.2'271:808.5]:[37.06:004]
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/95-2-34>

Ірина ОНИЩЕНКО,
orcid.org/0000-0003-0672-0570
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової освіти
Криворізького державного педагогічного університету
(Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна) irina_onischenko@ukr.net

МОВЛЕННЄВИЙ ЕТИКЕТ У МІЖОСОБИСТІСНОМУ ЦИФРОВОМУ СПІЛКУВАННІ: ТРАНСФОРМАЦІЯ І НОВІ КОМУНІКАТИВНІ ВИКЛИКИ

У статті досліджуються напрями трансформації мовленнєвого етикету в міжособистісній інтернет-комунікації, описуються зміни в мовних засобах його дотримання порівняно з традиційними нормами ввічливого спілкування. Метою роботи є аналіз особливостей функціонування мовленнєвого етикету в міжособистісному цифровому спілкуванні й виявлення основних напрямів його трансформації в умовах сучасного інформаційного середовища. Проаналізовано наукові підходи до визначення сутності мовленнєвого етикету, мережевого мовленнєвого етикету, специфіки міжособистісної комунікації в сучасному цифровому просторі.

В аспекті досліджуваної проблеми «мовленнєвий етикет» розглядається як **система мовних норм і комунікативних правил, що регулюють етикетну поведінку учасників міжособистісного спілкування в цифровому середовищі**; «мережєвий мовленнєвий етикет» – як інтегративний регулятор мережевої комунікативної поведінки, що функціонує в умовах цифрового дискурсу та зазнає постійних структурно-функціональних змін. Визначено, що онлайн-комунікація зумовлює трансформацію традиційних етикетних норм, актуалізуючи потребу адаптації мовної поведінки до цифрового середовища. З'ясовано, що в соціальних мережах, месенджерх і форумах відбувається спрощення мовлення, редукція форм звертання, використання скорочень, сленгу, аббревіатур і емодзі. Окреслено нові комунікативні виклики, пов'язані з дотриманням мовної етики в цифровому спілкуванні.

Доведено, що цифрове середовище змінює традиційні норми мовленнєвої поведінки та сприяє формуванню нових етикетних моделей, які поєднують традиційні мовні норми з інноваційними цифровими практиками. Зроблено висновок, що міжособистісне цифрове спілкування відіграє важливу роль у сучасному комунікативному просторі, оскільки воно не лише розширює можливості соціальної взаємодії, а й виступає чинником трансформації мовленнєвого етикету та формування нових комунікативних викликів.

Ключові слова: мовленнєвий етикет, мережєвий мовленнєвий етикет, культура мовлення, міжособистісна комунікація, міжособистісне спілкування, цифрове спілкування, міжособистісне цифрове спілкування.

Iryna ONYSHCHENKO,
orcid.org/0000-0003-0672-0570
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of primary education
Kryvyi Rih State Pedagogical University
(Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk region, Ukraine) irina_onischenko@ukr.net

SPEECH ETIQUETTE IN INTERPERSONAL DIGITAL COMMUNICATION: TRANSFORMATION AND NEW COMMUNICATIVE CHALLENGES

The article examines the directions of transformation of speech etiquette in interpersonal Internet communication and describes changes in the linguistic means of its observance in comparison with traditional norms of polite interaction. The aim of the study is to analyze the features of the functioning of speech etiquette in interpersonal digital communication and to identify the main directions of its transformation in the contemporary information environment. Scholarly approaches to defining the essence of speech etiquette, online (network) speech etiquette, and the specifics of interpersonal communication in the modern digital space are analyzed.

Within the framework of the study, speech etiquette is considered a system of linguistic norms and communicative rules that regulate the etiquette behavior of participants in interpersonal communication in a digital environment, while online speech etiquette is defined as an integrative regulator of network communicative behavior that functions within digital discourse and undergoes constant structural and functional changes. It is determined that online communication leads to the transformation of traditional etiquette norms, actualizing the need to adapt linguistic behavior to the digital environment. It is established that in social networks, messengers, and forums there is a simplification of speech, a reduction in forms of address, and the use of abbreviations, slang, acronyms, and emojis. New communicative challenges related to the observance of linguistic ethics in digital communication are outlined.

It is demonstrated that the digital environment changes traditional norms of speech behavior and contributes to the formation of new etiquette models that combine conventional linguistic norms with innovative digital practices. The study concludes that interpersonal digital communication plays an important role in the contemporary communicative space, as it not only expands opportunities for social interaction but also acts as a factor in the transformation of speech etiquette and the emergence of new communicative challenges.

Key words: *speech etiquette; online speech etiquette; speech culture; interpersonal communication; interpersonal interaction; digital communication; interpersonal digital communication.*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується активним упровадженням цифрових технологій у всі сфери комунікації, що зумовлює істотні зміни в мовленнєвій поведінці носіїв мови. У ХХІ столітті інтернет-комунікація стала провідною формою міжособистісної взаємодії, що визначає нові правила, темп і способи мовного контакту між комунікантами. В умовах цифровізації інтернет як культурний феномен «впливає на людську свідомість та сприйняття користувачами реального світу, призводить до зміни уявлень про час і простір» (Борисенко, Шумейко 2023: 4) та виступає основним середовищем міжособистісного спілкування, у межах якого виникають і закріплюються нові моделі та правила комунікативної взаємодії.

Онлайн-комунікація зумовлює трансформацію традиційних етикетних норм, актуалізуючи потребу адаптації мовної поведінки до цифрового середовища. Інтернет-дискурс, що формується в цифрових платформах, стає не лише новим простором комунікативної взаємодії, а й середовищем формування своєрідних мовленнєвих форм, що помітно відрізняються від усталених мовних норм (Жалко, 2025: 104). Цифрове спілкування, реалізоване через соціальні мережі, месенджери та інші онлайн-платформи, формує нові комунікативні умови, у яких традиційні норми мовленнєвого етикету зазнають переосмислення та трансформації.

У міжособистісному цифровому спілкуванні спостерігається зниження формальності, скорочення дистанції між комунікантами та поява нових мовних засобів вираження ввічливості. У зв'язку з цим особливої ваги набуває проблема порушення етикетного балансу між свободою самовираження та необхідністю дотримання норм ввічливості в онлайн-взаємодії. Нерідко цифрове спілкування супроводжується знеціненням традиційних форм звертання, привітань і вибачень, що негативно впливає на якість міжособистісних контактів. Це зумовлює потребу системного наукового аналізу мережевого мовленнєвого етикету у міжособистісному цифровому спілкуванні як динамічного явища, що трансформується та породжує нові комунікативні виклики.

Аналіз досліджень. Аналіз наукових джерел засвідчує стійкий інтерес дослідників до проблем

мовленнєвого етикету як складника комунікативної культури та важливого чинника міжособистісної взаємодії. Теоретичні засади мовленнєвого етикету в українському мовознавстві ґрунтовно висвітлено у працях Ф. Бацевича, Ю. Деревянко, Л. Зубкової, М. Копчак, Л. Масенко, Л. Мацько, О. Мельничук, Н. Плющ, О. Селіванової, М. Стахів, Л. Чернікової та ін., у яких мовленнєвий етикет розглядається як соціально й культурно зумовлена система комунікативних норм і стратегій. Національно-культурну специфіку етикетних форм сучасної української мови проаналізовано в дослідженнях М. Баган, С. Єрмоленко, Д. Жук, Н. Кислиціної, І. Лаврової, О. Мазуркевич, Л. Ставицької, О. Федоренко, М. Шутової та ін., де акцентовано увагу на зв'язку мовленнєвого етикету з мовною картиною світу.

Останніми роками активізувалися дослідження, присвячені впливу цифрового середовища на мовленнєву культуру та комунікативну поведінку користувачів. Особливості мовленнєвого етикету як динамічного явища, що змінюється під впливом цифрового спілкування, досліджували С. Бернацька, М. Баган, Л. Близнюк, Т. Жалко, Т. Івахненко, Т. Книш, А. Козак, О. Склярченко, Л. Харчук та ін. Так, С. Бернацька вивчила роль та вплив інтернет-комунікації на культуру мовлення в сучасному світі (Бернацька, 2023); М. Баган та О. Склярченко висвітлили питання мовленнєвого етикету сучасної української молоді, установили її комунікативні орієнтири, їхню відповідність традиційним нормам ввічливого спілкування (Баган, Склярченко, 2024); Т. Жалко дослідила трансформації комунікативних норм у молодіжному цифровому просторі, проаналізувала зміни етикетних стратегій (Жалко, 2025); Л. Харчук обґрунтувала особливості мережевого мовленнєвого етикету в умовах сучасної онлайн-комунікації (Харчук, 2020) та ін.

Водночас недостатньо систематизованими залишаються спостереження щодо визначення напрямів трансформації мовленнєвого етикету під впливом цифрового спілкування. Бракує комплексних досліджень, присвячених вивченню механізмів адаптації традиційних етикетних моделей до умов мережевого спілкування. Таким чином, попри наявність значної кількості досліджень,

проблема трансформації мовленнєвого етикету в міжособистісному цифровому спілкуванні залишається недостатньо вивченою й потребує подальшого комплексного осмислення, що зумовлює актуальність обраної теми.

Мета статті – проаналізувати особливості функціонування мовленнєвого етикету в міжособистісному цифровому спілкуванні й описати основні напрями його трансформації в умовах сучасного інформаційного середовища. Відповідно до мети дослідження сформульовано такі завдання: на основі опрацювання наукових джерел з'ясувати підходи до розуміння сутності мовленнєвого етикету, мережевого мовленнєвого етикету, специфіки міжособистісної комунікації в сучасному цифровому просторі; визначити основні напрями трансформації мовленнєвого етикету під впливом цифрового спілкування; виявити зміни традиційних норм мовленнєвої поведінки; окреслити нові комунікативні виклики, пов'язані з дотриманням мовної етики в цифровому спілкуванні.

Виклад основного матеріалу. Етикет із давніх часів розглядають як дієвий засіб регулювання соціальних взаємин, який не лише сприяє ефективній комунікації між різними групами людей, а й відображає їхні моральні, естетичні та світоглядні цінності й загальний рівень культури суспільства. Мовленнєвий етикет охоплює систему мовних норм і правил, що регулюють поведінку співрозмовників у різних життєвих ситуаціях. Через мовні формули ввічливості виявляються повага, доброзичливість, щирість у спілкуванні. Український мовленнєвий етикет є провідною складовою національної культури та відіграє важливу роль у міжособистісному спілкуванні, адже саме через нього люди налагоджують взаєморозуміння та підтримують гармонійні стосунки.

У лінгвістичних дослідженнях поняття «мовленнєвий етикет» традиційно розглядають як сукупність усталених мовних засобів і правил, що регулюють комунікативну поведінку мовців у типових ситуаціях спілкування. Мовознавчі студії спрямовані на з'ясування того, яким чином мовна особистість використовує мову як засіб комунікації, а також на виявлення того, як у мовних одиницях відображається індивід із його внутрішнім світом, сприйняттям навколишньої дійсності, системою взаємин і спілкуванням з іншими людьми (Копчак, 2013: 68). У цьому контексті дослідження мовленнєвого етикету як важливого складника етикетної й комунікативної поведінки особистості посідає значне місце в сучасних лінгвістичних дослідженнях.

Науковці звертають увагу на те, що мовленнєвий етикет не є статичною системою, а перебуває в постійному процесі розвитку й адаптації до суспільних змін і нових форм комунікації. Особливо помітними ці трансформації стають у добу цифровізації, коли традиційні моделі спілкування зазнають суттєвого переосмислення. У контексті цифрової комунікації дослідники вводять поняття мережевого мовленнєвого етикету, або нетикету, який поєднує традиційні етикетні норми з новими комунікативними практиками, зумовленими специфікою цифрового середовища. Таким чином, мовленнєвий етикет у мережі постає важливим чинником ефективної та етично виваженої комунікації.

У контексті нашого дослідження заслуговує на увагу наукова праця Л. Харчук, у якій обґрунтовано особливості мережевого мовленнєвого етикету в умовах сучасної онлайн-комунікації. У контексті цифрової комунікації, як зазначає авторка, традиційні уявлення про мовленнєвий етикет зазнають істотних змін, оскільки з'являються нові форми ввічливості, реалізовані через скорочення, емодзі та реакції. Дослідниця зауважує, що «мовленнєвий нетикет – це не звичайне зведення правил усного та писемного спілкування сучасної комунікації, але й система, що орієнтує користувачів інтернету на дотримання принципів культури мовлення незалежно від того, реальна вона чи віртуальна» (Харчук, 2020: 129). Зазначене положення підкреслює комплексний характер мовленнєвого нетикету, який виходить за межі формального регламентування комунікативної поведінки в мережі. Дотримання норм мовленнєвого нетикету, на думку ученої, є умовою ефективної комунікації в сучасному інформаційному суспільстві та вказує на актуальність його подальшого наукового осмислення.

Л. Соломенко, досліджуючи специфіку масової мовленнєвої культури в соціальних мережах, зазначає, що в процесі комунікації користувачі нових медіа виконують особливі комунікативні ролі, зумовлені не лише потребою конструювання образу уявної цільової аудиторії, а й прагненням до самопрезентації, що закономірно відбивається в мовних засобах спілкування. Указані фактори, на думку дослідниці, «зумовлюють ігрові умови комунікації, карнавальний характер, що призводить до мовних новацій, перегляду мовних норм та соціальних обмежень» (Соломенко, 2023: 100). Отже, позиція авторки дає підстави стверджувати, що міжособистісне цифрове спілкування трансформує не лише мовні засоби, а й саму модель комунікативної поведінки мовців. Орієнтація на

самопрезентацію, ігровість і карнавальність взаємодії в соціальних мережах зумовлює переосмислення традиційних мовленнєво-етикетних норм. Унаслідок цього мовленнєвий етикет у цифровому середовищі набуває динамічного характеру, поєднуючи нормативні та інноваційні елементи.

Цікавою для нашого дослідження є наукова розвідка Т. Жалко, у якій проаналізовано особливості трансформації комунікативних норм у молодіжному інтернет-дискурсі крізь призму лінгвокультурного підходу. Дослідниця вважає, що інтернет-дискурс молоді є динамічним і гнучким мовним середовищем, у якому активно трансформуються традиційні комунікативні норми (Жалко, 2025: 105). Погоджуємося із авторкою, що ці трансформації охоплюють не лише мовні засоби на рівні лексики, орфографії, пунктуації, а й комунікативні стратегії, типи мовленнєвої поведінки, ступінь формальності, вияв емоційності, етичні рамки спілкування; вони зумовлені прагненням молоді до свободи самовираження, стирання ієрархій у спілкуванні, швидкості інформаційного обміну й інтеграції в нові форми цифрової культури (Жалко, 2025: 107–108).

С. Бернацька, досліджуючи вплив інтернет-комунікації на сучасну культуру мовлення, дійшла висновку, що цифрове спілкування має значний вплив на лексичний склад та мовленнєву поведінку користувачів глобальної мережі. Цей вплив може мати як позитивні, так і негативні наслідки для мовленнєвої культури. До позитивних авторка відносить можливість швидкої та ефективної комунікації між людьми, що призводить до поширення нових мовних форм, а також до більшої динамічності та варіативності мови; негативних – спотворення правопису, нездорові мовні звички, та інші явища, що можуть вплинути на якість мовлення та мовленнєву культуру загалом (Бернацька, 2023: 72).

Отже, аналіз наукових розвідок учених показав, що міжособистісне цифрове спілкування відіграє важливу роль у сучасному комунікативному просторі, оскільки воно не лише розширює можливості соціальної взаємодії, а й виступає чинником трансформації мовленнєвого етикету. У цифровому середовищі відбувається переосмислення традиційних етикетних норм, що зумовлює появу нових мовленнєвих стратегій і моделей поведінки. Водночас варіативність етикетних форм у мережевій комунікації ускладнюють процеси взаєморозуміння та потребують свідомого регулювання мовленнєвої поведінки. Це актуалізує необхідність подальших лінгвістичних досліджень, спрямованих на виявлення механізмів адаптації мовленнєвого етикету до умов цифрового дискурсу.

У нашому дослідженні поняття «мовленнєвий етикет» розглядається як система мовних норм і комунікативних правил, що регулюють етикетну поведінку учасників міжособистісного спілкування в цифровому середовищі; «мережевий мовленнєвий етикет» – як інтегративний регулятор мережевої комунікативної поведінки, що функціонує в умовах цифрового дискурсу та зазнає постійних структурно-функціональних змін. Таке розуміння мовленнєвого етикету та мережевого мовленнєвого етикету дає змогу врахувати динамічну природу цифрової комунікації, у якій традиційні етикетні норми трансформуються під впливом технологічних, соціокультурних і психологічних чинників.

З'ясуємо напрями трансформації мовленнєвого етикету в міжособистісній інтернет-комунікації, опишемо зміни в мовних засобах його дотримання порівняно з традиційними нормами ввічливого спілкування. Так, у сучасній цифровій чат-комунікації спостерігається спрощення традиційних етикетних формул, зокрема заміна повних форм привітань («Доброго ранку», «Добрий день», «Добрий вечір») скороченими варіантами («Привіт», «Доброго», «Хай»). Така трансформація зумовлена прагненням до економії мовленнєвих зусиль і швидкості обміну повідомленнями, що є характерною ознакою онлайн-спілкування. Скорочені форми привітань часто використовуються незалежно від статусу співрозмовників, зокрема в напівофіційних і навіть професійних чатах. Наприклад, у робочих месенджерах звертання «Привіт» дедалі частіше витісняє нормативні офіційні формули. Це свідчить про зниження комунікативної дистанції та посилення неформальності взаємодії. Отже, спрощення етикетних формул у цифровій чат-комунікації відображає загальну тенденцію трансформації мовленнєвого етикету, що поєднує зручність і швидкість спілкування з новими викликами для збереження мовної культури.

Характерною трансформацією мовленнєвого етикету в цифровому спілкуванні є редукція форм звертання, коли в офіційному або напівофіційному дискурсі опускаються імена та по батькові, а звертання замінюються нульовими або нейтральними формами. Наприклад, у професійних чи навчальних чатах звертання «Шановний Михайле Івановичу», «Шановна Оксано Вікторівно», «Пане Іване», «Пані Тетяно» дедалі частіше поступаються формам «Михайле», «Оксано», «Іване», «Тетяно» або взагалі відсутні. Така практика створює ілюзію рівності незалежно від соціального чи статусного розмежування. Водночас у чат-

комунікації активно функціонують звертання типу «друже», «колего», які набувають універсального характеру й використовуються навіть щодо мало-знайомих осіб. Це може призводити до порушення традиційних етикетних норм і викликати комунікативний дискомфорт у ситуаціях, де очікується офіційність. Отже, редукція та фамільяризація форм звертання в цифровому спілкуванні свідчать про трансформацію мовленнєвого етикету, що поєднує прагнення до неформальності з новими викликами дотримання мовної етики.

У чатах поширюється тенденція до відсутності етикетних форм завершення комунікації, таких як «З повагою», «До побачення» та ін., що раніше були обов'язковими в писемному мовленні. Замість них повідомлення часто завершуються без жодних прощальних формул або обмежуються короткими маркерами типу «ок», «дякую», емодзі чи реакціями. Така практика зумовлена швидким темпом цифрового спілкування та сприйняттям чатів як безперервного комунікативного процесу, а не завершеного тексту. Водночас відсутність формул прощання може спричинити неоднозначне тлумачення намірів мовця й сприйматися як прояв мовленнєвої неухважності або неввічливості. Отже, редукція етикетних форм завершення комунікації є ще одним свідченням трансформації мовленнєвого етикету в цифровому середовищі, що потребує осмислення з погляду збереження комунікативної культури.

Значних змін зазнають формули подяки та вибачення, які в цифровій чат-комунікації часто реалізуються за допомогою скорочень («дякую» → «дяк», «вибачте» → «сорі») або емодзі. Такі заміни зумовлені прагненням до швидкості спілкування та орієнтацією на неформальний характер взаємодії, особливо в міжособистісних чатах. Наприклад, емодзі 🙌 або 😊 нерідко повністю замінюють вербальні формули подяки, а смайли з вибачальним значенням використовуються замість розгорнутих мовних конструкцій. Водночас у професійному чи навчальному цифровому спілкуванні подібна редукція може знижувати рівень мовленнєвої ввічливості та спричинити неоднозначне сприйняття комунікативного наміру адресанта.

У цифровій чат-комунікації часто використовуються розмовні та жаргонні форми підтримки або оцінки («ок», «норм», «клас», «топ» та ін.), які поступово витісняють традиційні етикетні формули схвалення. Такі лексеми виконують функцію позитивної реакції на повідомлення співрозмовника та сигналізують про згоду або підтримку без розгорнутого вербального оформлення. Напри-

клад, коротка відповідь «ок» нерідко замінює нормативні вислови на кшталт «добре», «погоджуюся», «прийнято до уваги» та ін. Водночас уживання розмовних та жаргонних форм у ситуаціях офіційного спілкування може знижувати рівень мовленнєвої культури та сприйматися як недотримання етикетних норм. Отже, поширення розмовних і жаргонних одиниць як засобів схвалення є показником трансформації мовленнєвого етикету, що відображає загальну тенденцію до неформалізації цифрового спілкування та потребує свідомого регулювання залежно від комунікативної ситуації.

У віртуальному середовищі комуніканти активно комбінують елементи різних мов, що зумовлено глобалізацією цифрового простору та домінуванням англійської мови в онлайн-комунікації. Така інтеграція призводить до появи нових комунікативних форм, адаптованих до специфіки цифрового контенту та потреб швидкого обміну інформацією. Це проявляється у фразях, які поєднують лексичні одиниці з різних мов у межах одного вислову. Наприклад, у повсякденному онлайн-спілкуванні часто вживають слова на кшталт засейвити файл, заапрузити ідею, залогінітися в систему, які поєднують іншомовну основу з українськими словотвірними моделями. Такі гібридні форми спрощують та пришвидшують комунікацію між користувачами, особливо в професійному або молодіжному середовищі. Водночас надмірне використання іншомовних елементів може ускладнювати сприйняття повідомлення та впливати на мовну культуру.

У цифрових чатах спостерігається активне послуговування аббревіатурами й акронімами, що зумовлено прагненням заощадити час, продемонструвати обізнаність з темою або створити ефект «посвяченості» в інформацію, маловідому широкому загалу. Таке кодування змісту реалізується через одиниці на кшталт ІПСО (інформаційно-психологічна спеціальна операція), ФБ (Facebook), нз (не знаю), які швидко розпізнаються членами певної спільноти. Використання подібних скорочень сприяє внутрішньогруповій солідарності, однак водночас може ускладнювати комунікацію для зовнішніх адресатів. У професійних або публічних цифрових дискурсах надмірна кількість аббревіатур інколи знижує зрозумілість повідомлення та суперечить принципам етикетної доступності. Отже, поширення аббревіацій у чат-комунікації є показником оптимізації мовлення та водночас викликом для забезпечення балансу між ефективністю, зрозумілістю й дотриманням норм мовленнєвого етикету

Цифрова чат-комунікація під час повномасштабної війни стала справжнім осередком лексичних інновацій, де активно з'являються оказіоналізми – слова, створені для конкретної ситуації, що описують реалії супротиву. Наприклад: *свинособака* – зневажливе найменування ворога; *бавовна* – вибух на ворожій території; *літакопад* – систематичне збивання ворожих літаків; *задвохсотити* – знищити ворога; *затрьохсотити* – поранити ворога; *дискотека* – бойові дії; *затридні* – нереалістичні плани; *діванні війська* – експерти в соцмережах та ін. Ці мовні інновації не тільки збагачують сучасну українську лексику, а й стають своєрідним маркером національної ідентичності та єдності. Вони демонструють, як мова може служити не лише засобом комунікації, а й способом психологічного захисту, культурного опору та сатиричного осмислення воєнних подій. Аналіз появи таких слів свідчить про те, що мовна творчість активно реагує на виклики часу, створюючи засоби для самоіронії, критики та колективної мобілізації свідомості.

У сучасному цифровому комунікативному просторі спостерігаються численні нестандартні явища, які відображають емоційний стан автора та прагнення до ефектного самовираження. Серед них можна виділити застосування великих літер (*ЦЕ ПРАВДА???*), дублювання букв (*нііі, жаааа, нееелюди*), нагромадження знаків оклику (!!!) та питань (???) , лапкування слів чи словосполучень (*їхній «дружній» візит*). Такі прийоми виконують важливу функцію в онлайн-комунікації: дозволяють переконливо передавати емоції, підкреслювати значущість повідомлення й формувати індивідуальний стиль автора. Наприклад, нагромадження знаків оклику у повідомленні *«Ви серйозно це зробили???!»* створює відчуття здивування і навіть шоку, а лапкування у фразі *«Він «допоміг» мені»* додає сарказму чи іронії. Аналіз цих явищ показує, що цифрова писемність активно експериментує з формою для досягнення максимальної комунікативної ефективності, поєднуючи вербальні й візуальні засоби вираження. Як бачимо, нестандартні правописні практики сучасного інтернет-спілкування відображають комунікативні потреби користувачів, створюючи багатий цифровий лексико-стилістичний простір, де письмова мова стає засобом творчого самовираження та соціальної взаємодії.

Характерною рисою сучасної цифрової чат-комунікації є заміщення вербальних етикетних засобів паралінгвістичними елементами, зокрема смайлами та реакціями, які виконують функції ввічливості, підтримки або схвалення. Наприклад,

емодзі 😊 та 👍 часто використовуються як еквіваленти формул подяки, згоди чи позитивної оцінки висловлювання співрозмовника. Такі засоби сприяють швидкому передаванню емоційного ставлення та зменшенню мовленнєвих зусиль, що відповідає динаміці онлайн-спілкування. Водночас надмірне використання паралінгвістичних елементів або їх уживання в офіційних контекстах може знижувати рівень етикетної коректності та ускладнювати інтерпретацію комунікативного наміру.

Отже, аналіз наукових праць учених показав, що однією з визначальних характеристик сучасного міжособистісного цифрового спілкування є тенденція до неформалізації мовлення, що виявляється в домінуванні розмовного стилю та активному використанні сленгу, жаргонних елементів, оказіоналізмів і різноманітних нестандартних лексичних одиниць. У цифровому спілкуванні комуніканти все частіше ігнорують усталені орфографічні й пунктуаційні норми, свідомо спрощуючи синтаксичну будову висловлювань з метою пришвидшення обміну інформацією або підсилення емоційного впливу.

Мовленнєвий етикет перебуває в тісному взаємозв'язку з культурою мовлення, оскільки саме через етикетні формули реалізуються норми мовної правильності, доречності та комунікативної доцільності. Високий рівень культури мовлення передбачає не лише «вміння правильно, точно та доречно користуватися різноманітними виражальними засобами сучасної літературної мови, дотримуючись усталених мовних норм» (Онищенко, 2025: 25), а й здатність добирати етикетні мовні засоби відповідно до комунікативної ситуації і характеру міжособистісної взаємодії. Мовленнєвий етикет забезпечує нормативну та етичну регуляцію мовленнєвої поведінки, сприяючи досягненню взаєморозуміння між комунікантами. У цифровому спілкуванні взаємозв'язок культури мовлення й етикету набуває особливої актуальності, адже спрощення мовних форм часто супроводжується порушенням етикетних норм. Отже, мовленнєвий етикет виступає важливим індикатором рівня культури мовлення та є необхідною умовою коректної комунікації в сучасному мовному просторі.

Цифрове спілкування створює нові комунікативні виклики, пов'язані з трансформацією традиційних норм мовленнєвого етикету. Зокрема, анонімність і дистанційність взаємодії знижують рівень відповідальності мовця та сприяють поширенню грубощів, іронії на межі образи та мовної агресії. Водночас скорочений формат повідомлень, емодзі та меми часто замінюють вер-

бальні етикетні формули, що ускладнює коректну інтерпретацію намірів співрозмовника. Окремим викликом є розмитість меж між офіційним і неофіційним стилями, особливо в професійному онлайн-листуванні. Це призводить до порушення ієрархічних норм спілкування та непорозумінь між комунікантами. У таких умовах мовленнєвий етикет потребує адаптації до цифрового середовища без втрати базових принципів ввічливості та поваги. Отже, формування етичної мовної поведінки в цифровому просторі стає важливим чинником ефективної міжособистісної комунікації.

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати, що міжособистісне цифрове спілкування відіграє важливу роль у сучасному комунікативному просторі, оскільки воно не

лише розширює можливості соціальної взаємодії, а й виступає чинником трансформації мовленнєвого етикету та формування нових комунікативних викликів. Цифрове середовище змінює традиційні норми мовленнєвої поведінки, зокрема форми ввічливості, звертання та комунікативні стратегії. У соціальних мережах, месенджерах і форумах відбувається спрощення мовлення, редукція форм звертання, використання скорочень, сленгу, аббревіатур і емодзі. Чат-комунікація сприяє формуванню нових етикетних моделей, які поєднують традиційні мовні норми з інноваційними цифровими практиками. Такі мовні практики зумовлені специфікою функціонування цифрових платформ, які орієнтовані на оперативність й інтерактивність комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баган М. П., Скляренко О. В. Мовленнєвий етикет сучасної української молоді: динаміка комунікативних орієнтирів. *Вісник КНЛУ. Серія «Філологія»*. 2024. Том 27. № 1. С. 9–18. DOI: <https://doi.org/10.32589/2311-0821.1.2024.309598>
2. Бернацька С. Роль і вплив інтернет-комунікації на сучасну культуру мовлення. *Вісник науки і освіти*. 2023. № 4 (10). С. 62–75. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-4\(10\)-62-75](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-4(10)-62-75)
3. Борисенко І., Шумейко З. Вплив інтернет-спілкування на культуру мовлення здобувачів вищої освіти. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. 2023. Вип. 177 (21). С. 3–7. DOI: <https://doi.org/10.58407/visnik.232101>
4. Жалко Т. Й. Трансформація комунікативних норм у молодіжному інтернет-дискурсі: лінгвокультурний аналіз. *Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки»*. 2025. № 2. С. 104–109. DOI: <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2025.2.15>
5. Копчак М. М. Мовленнєвий етикет у світлі комунікативно-дискурсивної парадигми знання. *Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія: Філологічна*. 2013. № 33. С. 68–70.
6. Онищенко І. В. Культура мовлення вчителя початкових класів як складова його мовно-комунікативної компетентності. *Закарпатські філологічні студії*. 2025. Вип. 40. Том 2. С. 22–26. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.40.2.4>
7. Соломенко Л. І. Особливості масової мовленнєвої культури соціальних мереж. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2023. № 1. С. 99–103. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2023.277641>
8. Харчук Л. Мережевий мовленнєвий етикет в умовах сучасної комунікації. *Інформація, комунікація, суспільство 2020* : матеріали 9-ї Міжнародної наукової конференції (Львів, 21–23 травня 2020 р.). Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2020. С. 128–129.

REFERENCES

1. Bahan M. P., Skliarenko O. V. (2024) Movlennievyyi etyket suchasnoi ukrainsoi molodi: dynamika komunikatyvnykh oriientyryv. [Speech etiquette of contemporary Ukrainian youth: dynamics of communicative guidelines] *Visnyk KNLU. Seriya «Filolohiia»*, 27, 1, 9–18. DOI: <https://doi.org/10.32589/2311-0821.1.2024.309598> [in Ukrainian].
2. Bernatska S. (2023) Rol i vplyv internet-komunikatsii na suchasnu kulturu movlennia. [The role and influence of internet communication on modern speaking culture] *Visnyk nauky i osvity*, 4 (10), 62–75. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-4\(10\)-62-75](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-4(10)-62-75) [in Ukrainian].
3. Borysenko I., Shumeiko Z. (2023) Vplyv internet-spilkuvannia na kulturu movlennia zdobuvachiv vyshchoi osvity. [Influence of internet communication on the speech culture of students of higher education] *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskiy kolehium» imeni T. H. Shevchenka*, 177 (21), 3–7. DOI: <https://doi.org/10.58407/visnik.232101> [in Ukrainian].
4. Zhalko T. Y. (2025) Transformatsiia komunikatyvnykh norm u molodizhnomu internet-dyskursi: linhvokulturny analiz. [Transformation of communicative norms in youth internet discourse: a linguistic and cultural analysis] *Akademichni studii. Seriya «Humanitarni nauky»*, 2, 104–109. DOI: <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2025.2.15> [in Ukrainian].
5. Kopchak M. M. (2013) Movlennievyyi etyket u svitli komunikatyvno-dyskursyvnoi paradyhmy znannia. [Movlennievyyi etyket in the light of the communicative-discursive paradigm of knowledge] *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu Ostrozka akademiia. Seriya: Filolohichna*, 33, 68–70. [in Ukrainian].
6. Onyshchenko I. V. (2025) Kultura movlennia vchytelia pochatkovykh klasiv yak skladova yoho movno-komunikatyvnoi kompetentnosti. [Speech culture of primary school teachers as a component of their linguistic and communicative competence] *Zakarpatski filolohichni studii*, 40, 2, 22–26. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.40.2.4> [in Ukrainian].

7. Solomenko L. I. (2023) Osoblyvosti masovoi movlennievoi kultury sotsialnykh merezh. [Features of mass speech culture in social networks] Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv, 1, 99–103. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2023.277641> [in Ukrainian].

8. Kharchuk L. (2020) Merezhevyi movlennievyi etyket v umovakh suchasnoi komunikatsii. [Network speech etiquette in modern communication] Informatsiia, komunikatsiia, suspilstvo 2020 : materialy 9-yi Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii, (Lviv, 21–23 travnia 2020 r.). Lviv : Lviv Polytechnic Publishing House, 128–129. [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 27.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.03.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

